Sædskandalen - DR

Verdens største sag om syge donorbørn.

Sådan vurderer internationale eksperter den sag, som Jonatan Placing, Amalie Thorlund Jepsen, Astrid Fischer og Asger Mow fra DR Dokumentar & Undersøgende har afdækket gennem det seneste år.

Udgangspunktet var en dansk sæddonor med aliasset Kjeld fra European Sperm Bank, som bærer en alvorlig arvelig kræftmutation. Læger kendte til 67 børn efter donoren. Ti havde allerede fået kræft. Men der var tegn på, at langt flere børn kunne være i fare. Journalisterne stillede spørgsmålet: **Hvor er resten af børnene – og er familierne blevet advaret?**

DR afdækkede, at donorens sæd var solgt til mere end 60 fertilitetsklinikker i Europa. Men oplysningerne lå spredt på tværs af lande, sædbank, klinikker og myndigheder, og journalisterne måtte bryde dem ud af et fragmenteret og lukket system. Gennem aktindsigtssager og forespørgsler hos sundhedsmyndigheder i 20 lande – flere med afslag, klager og genbehandlinger – samt kilder, læger, familier og et samarbejde med public service-medier i 12 lande skabte de det internationale overblik, som ikke eksisterede.

Mange sundhedsmyndigheder mødte DR med lukkethed eller tavshed, men journalisterne blev ved til de fik svar. Sådan var billedet også herhjemme, hvor Styrelsen for Patientsikkerhed gentagne gange nægtede at udlevere børnetallet fra danske klinikker. Journalisterne udfordrede styrelsens begrundelser og fastholdt deres krav om indsigt. Til sidst hjemviste Sundhedsministeriet styrelsens afslag.

DR kunne dokumentere mindst 197 børn efter donoren – mod de 67, lægerne oprindeligt havde gentestet. Undersøgelsen afslørede overskridelser af nationale donorgrænser i fire lande. Fertilitetsklinikker i Danmark havde også svigtet. Omtrent 40 procent af de berørte familier var ikke blevet advaret om kræftrisikoen.

Journalistikken fik konkret betydning for børnene og deres familier. I både Danmark og Sverige oplevede kræftlæger, at nye børn kom til sundhedsvæsnet, og flere bærere af mutationen blev fundet og tilbudt et potentielt livreddende kontrolprogram. Da DR afdækkede, at seks danske børn fortsat stod uden bekræftet udredning, iværksatte myndighederne en ny opsporingsindsats.

Jagten på børnene rejste et nyt spørgsmål: Hvordan kunne én donor få så mange børn? Dermed voksede undersøgelsen fra en sag om én donor til en afdækning af et systemsvigt, der direkte berører flere end 10.000 danske mødre og donorbørn. I Danmark afslørede DR, at European Sperm Bank havde brugt mindst 81 donorer til flere kvinder, end loven tillader, mens yderligere 105 ældre donorer lå over den tidligere myndighedsanbefaling. Én donor havde 110 børn alene i Danmark.

Journalisterne afslørede dernæst, at Styrelsen for Patientsikkerhed ikke kunne dokumentere de stikprøvekontroller, den havde sagt, den systematisk foretog for at kontrollere at sæddonorerne ikke blev brugt for meget, og ikke havde gennemført lovpligtige inspektioner i sager om alvorlig arvelig sygdom.

DR's afsløringer førte først til én ministeriel redegørelse. Men journalisterne blev ved med at presse på. De tryktestede myndighedernes forklaringer, fandt alvorlige huller i kontrollen og tvang nye svar frem. Det udløste yderligere to redegørelser. Til den seneste, som stadig er undervejs, har ministeren bestilt ekstern juridisk assistance.

Men vigtigst: Flere familier er blevet gjort opmærksomme på en alvorlig kræftrisiko og har fået mulighed for at handle. For deres vedholdende journalistik, afdækning af omfattende systemsvigt og konkrete betydning for børn og familier – og for at insistere på at give donorbørnene selv en stemme i dækningen - indstiller vi Jonatan Placing, Amalie Thorlund Jepsen, Astrid Fischer og Asger Mow – holdet bag *Sædskandalen* – til Cavlingprisen 2026.

Med venlig hilsen
Ledende redaktionschef Kasper Krogh og ledende redaktør Maria Lyhne Høj, DR Dokumentar & Undersøgende